лейтмотивах і навіть лейтінтонаціях, які є - квінтесенцію змісту спектаклю. Навчити підлітка «зчитувати» цю інформацію, слухати, розуміти її і тим самим підняти престиж оперного мистецтва в суспільстві і молодіжному середовищі - головне завдання педагога.

Висновки. Отже, проаналізувавши найбільш відомі оперні твори для дітей українських авторів, можна зробити висновок, що дитяча опера є важливим джерелом і засобом морального та естетичного виховання школярів. Сприйняття та усвідомлення учнями дитячих опер стимулює пізнання власних можливостей і здібностей, сприяє оволодінню культурою спілкування, формує інтерес до власних можливостей, розвиває фантазію та уяву і в кінцевому рахунку вчить дитину бути індивідуальністю, особистістю. Використання дитячих опер в практиці інструментально-виконавської підготовки вчителів музики має велике виховне і практичне значення. В процесі вивчення фортепіанної партії оперного клавіру удосконалюються концертмейстерські навички, активізується пошук доцільних виконавських засобів, розширюється музично-естетичний тезаурус, формується естетичний смак та інтерес до оперного мистецтва. Якість практичного втілення художньо-педагогічних задумів оперних творів засобами фортепіано забезпечують самоорганізація та самоуправління студентів на основі розвинутих комунікативних навичок. Емоційно-чуттєві враження, що виникають при спілкуванні з оперними творами сприяють зростанню рівня піаністичної спроможності студентів, розширенню та поглибленню виконавського репертуару майбутніх вчителів музики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блок В. Музыка С.Прокофьева для детей/В.Блок.-М.: Музыка,1989 - 78с.
2. Кабалевский Д.Б.Композитор и музыка для детей: Прекрасное побуждает доброе.-М.: Сов.композитор, 1976. – 59 с.
3. Тишко.Н. І.Ковач/Н.Тишко.-К.: Музична Україна, 1980. - 51 с.
4. Михайловская Н. Музыка и дети/ Н.Михайловская - М.:Советский композитор,1977 – 259 с.
5. Карпенко Є. Дитяча опера як засіб естетичного виховання/ Є.Карпенко, Н.Карпенко //Мистецтво та освіта.-2007. - №4. - С.40-44.
6. Мартинюк Л.В. Використання обробок календарно-обрядових пісень Миколи Лисенка в роботі з молодшими школярами в дитячому музичному театрі/ Л.В.Мартинюк// Теорія і методика мистецької освіти. - Вип 5 - К.;НПУ, 2004.- С.197-204.
7. Золотовицька І.Л.Д.Клєбанов /І.Л.Золотовицька. - К.: Музична Україна, 1980 - 44с.

УДК 792.97: 37.036

МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОГО ТЕАТРУ ЛЯЛЬОК

Онофрійчук Л.М., викладач

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

У статті розглядаються та обгрунтовуються педагогічні методи, які спрямовані на активізацію творчої діяльності підлітків у шкільному театрі ляльок.

Ключові слова: шкільний театр ляльок, педагогічні методи, творча діяльність, самостійна творчість.

Онофрийчук Л.М. МЕТОДЫ АКТИВИЗАЦИИ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОДРОСТКОВ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ ШКОЛЬНОГО ТЕАТРА КУКОЛ / Винницкий государственный педагогический университет им. М. Коцюбинского, Украина

В данной статье рассматриваются и обосновываются педагогические методы, которые направлены на активизацию творческой деятельности подростков в школьном театре кукол.

Ключевые слова: школьный театр кукол, педагогические методы, творческая деятельность, самостоятельность.

Onofrichuk L.M. CREATIVE ACTIVITY PROMOTION METHODS DURING EDUCATIONAL PROCESS IN SCHOOL PUPPET THEATRE / Vinnitsya State Pedagogical University named after Mychailo Kotsyubynskyi

Basic pedagogical principles and methods directed on activation of youth creative activity in a school puppet theatre are scrutinized and explained in the article.

The key words are: school puppet theatre, pedagogical methods, creative activity, own creativity.

Сучасний стан розвитку педагогічної науки вимагає теоретичного узагальнення та інтегрування естетичної інформації мистецьких дисциплін, спрямування їх на задоволення потреб, створення відповідних умов творчого розвитку кожної особистості та розкриття її здібностей із залученням відповідних освітніх технологій. Поглиблене пізнання різновидів мистецтва, виявлення їхніх спільних і відмінних рис активно впливає на формування творчого мислення, активізує емоційно-естетичне сприйняття художньої картини світу. Внаслідок цього актуальною стає проблема опанування учнями художньої творчості, яка потребує вдосконалення методів активізації творчої діяльності у сфері синтетичних видів мистецтва.

Дослідження феномена музично-театрального дійства ляльок сприяло визначенню нових підходів у вивченні специфіки творчої діяльності підлітків, узгодженню їхньої власної творчості із комплексом шкільних занять.

Проблеми мистецтва театру ляльок розглядалися у різних вимірах: як феномен духовної культури, як засіб розвитку естетичного смаку школярів, як процес морально-естетичного виховання підлітків, як засіб художнього виховання в позакласних та позашкільних заходах (О. Греф, М. Грицай, Є. Деммені, М. Йосипенко, Л. Калініна, Є. Марковський, А. Михайлова, С. Образцов, Н. Симонович-Єфімова, Н. Смірнова, В. Стрельчук, Й. Федас, І. Франко, Л. Чуриліна). Питанням управління театральною діяльністю школярів різного віку присвячені науково-методичні дослідження В. Абрамяна, А. Єршової, Г. Жураковського, І. Зайцевої, Л. Оселедчика, Г. Переуxенко, Ю. Рубіної, М. Татаренко, В. Шахрай. Проте використовуються не всі потенційні можливості методики позакласної навчально-виховної роботи в досліджуваній нами галузі.

Метою даної статті є розкриття методів активізації творчої діяльності, які сприяють не тільки ґрунтовному засвоєнню знань, а й спонукають учнів до самостійних пошуків у різних видах художньої творчості.

Шкільний театр ляльок є засобом естетичного виховання й формування творчих умінь підлітків. Він несе певну художньо-естетичну інформацію, яка виконує різні функції. Керуючись дослідженнями Г. Локарєвої, нами виділено такі функції: виховна (формування певних моральних якостей), пізнавальна (збагачення тезауруса, придбання певних знань), емпатична (емоційно-почуттєва), розважальна (психо-енергетична), творчого діалогу і співтворчості (інтелектуальна, особистісно-авторська) та психотерапевтична [6]. Але головною метою дитячого театру, в першу чергу, є розвиток духовних сил, задатків і творчих умінь кожного його учасника.

Вибір способів педагогічного впливу зумовлюється організацією творчої діяльності таким чином, щоб в учнів поглиблювалося сприйняття художніх творів, успішно виконувалися творчі завдання, проявлялася самостійність у їх вирішенні. Інноваційний підхід передбачає становлення у вчителя потреби бути суб'єктом педагогічної творчості. О. Кононко пропонує набір свого роду постулатів, важливих для педагогічного самовдосконалення: пристосовуватися до природи своїх вихованців, а не пристосовувати їх під себе; використовувати індивідуальні програми, відповідні особливостям кожного учня; вправляти учнів в умінні віддавати перевагу, здійснювати вибір, приймати самостійні рішення; стежити за своїм психічним станом, його впливом на ефективність виховного процесу; експериментувати, варіювати, бути в постійному пошуку, самовдосконалюватися, досліджувати, не заспокоюватися на досягнутому, розвивати в собі педагогічну рефлексію [4, 14].

Отже, у цілеспрямованому педагогічному керівництві музично-театральною діяльністю учителю належить виступати не лише в ролі вихователя, партнера по спілкуванню, але й психотерапевта, який сприяє формуванню в учнів важливих життєвих умінь: орієнтуватися в довкіллі та власному "Я"; пристосовуватися до нових умов життя; конструктивно впливати на довкілля та себе самого.

О. Кириченко пояснює причини необхідності врахування відповідних умов при формуванні творчої особистості складністю цього процесу в умовах групової форми навчання, а також при виконанні різних видів навчальної діяльності. При цьому було встановлено, що підвищення якості формування творчих умінь можливе при комплексному використанні евристичних методів [2, 15]. Виходячи з цього, формування творчих умінь можна визначити як кінцеву мету навчання – його завершення, що найкраще відображає рівень підготовленості учня, стає його особистісним надбанням. Роль учителя у формуванні творчих умінь учнів полягає не лише в забезпеченні трансляції знань, але й у створенні умов для розвитку потреб учнів до нестандартних дій і самостійного вирішення поставлених завдань.

Забезпечення стимулювання творчої активності учнів та підвищення ефективності засвоєння ними програмового матеріалу передбачає використання методів активізації творчої діяльності у навчально-виховному процесі, до яких відносимо: проблемно-пошуковий, евристичний, ігровий, інтерактивний та сугестивний. Проблемно-пошуковий метод спрямований на активізацію пізнавальних інтересів підлітків, організацію їх самостійної роботи при виконанні творчих завдань, ігровий виклад художнього матеріалу та створення проблемних ситуацій під час репетицій. За умов варіативності завдань учні мають можливість обирати ті, що найбільш відповідають художнім уподобанням та посильні для них на

певному етапі формування творчих умінь. Серед завдань проблемно-пошукового методу виділяють виконання етюдів з ляльками, постановку та вирішення творчих завдань за ширмою, на сцені, вивчення драматургії окремих епізодів спектаклю, створення вокального, танцювального та сценічно-ігрового образу.

Сучасними вченими А. Брушлинським [1], Ю. Кулюткіним [5], О. Савченко [8] розкрито механізми застосування методу евристичної бесіди в навчально-виховному процесі. Евристична бесіда розвиває творче мислення, активізує пізнавальну діяльність, збагачує індивідуальний досвід учнів шляхом запитань без вказівок на пошук відповіді. За сприяння вчителя через поставлені запитання у учнів формуються уміння самостійно здійснювати пошук відповіді для досягнення невідомого заздалегідь результату.

Потреба самостійного творчого пошуку у музичному театрі ляльок формується під впливом таких видів творчої діяльності, як акторська гра, створення лялькових художніх образів, танцювальна та вокальна імпровізації. Заняття, репетиційна діяльність, театральні вистави є результатом роботи як окремих виконавців, так і всього колективу, сприяють вибору певного виду та жанру художньої творчості з урахуванням домінуючих переваг підлітків.

У своїх дослідженнях О. Рудницька відзначає, що “переживання оцінювального ставлення до того чи іншого явища або ситуації є формою вираження певної потреби. У свою чергу усвідомлення причини, що сигналізує про потребу і тим самим спонукає суб’єкта до діяльності, становить мотив цієї діяльності” [7, 95]. Педагогічне керівництво передбачає виховання і задоволення запитів учнів через вмотивованість потреб до творчої діяльності.

Суттєво активізує процес передачі знань, набуття умінь в умовах співтворчості учнів ігровий метод. Специфіка занять у шкільному театрі ляльок передбачає виконання учнями ролі акторів і глядачів. Використання ігор сприяє осмисленому засвоєнню понять музично-театрального мистецтва ляльок та оволодінню практичними уміннями. Гра (дидактична, інтелектуальна, музично-творча, ляльково-образна, сюжетно-рольова) – це різновид діяльності, головним мотивом якої є творчий процес. Сюжетні ігри на заняттях театру ляльок включають: драматизацію (відтворення літературних творів засобами театральної мови); пантоміму (відображення образу за допомогою пластичних імпровізацій та імітацій); інсценізацію (сценічне втілення сюжетів вірша, пісні або казки), театралізацію (постановку спектаклів). Виконуючи правила, вживаючись в образ персонажа, підлітки випробовують себе як актори, допомагають один одному у колективній творчій діяльності. Отже, специфіка театрального мистецтва полягає в тому, що за межами художнього синтезу воно не може існувати, всі складові цього синтезу взаємодоповнюються різними засобами художньої виразності. Через сюжетно-рольову гру учні мають можливість ідентифікувати себе з будь-яким персонажем, пережити безліч ситуацій і вчинків. Це сприяє збагаченню їхнього естетичного досвіду і духовній досконалості.

На основі вищезазначеного слід підкреслити необхідність врахування потреб та запитів підлітків до самореалізації і спілкування, розширення мистецького світогляду на основі художнього змісту театральних вистав. При плануванні навчальних і репетиційних занять слід вибрати найдоцільніші форми їх проведення – заняття-гра, заняття-мандрівка, заняття-конкурс, заняття-звіт та ін. При цьому навчально-виховний процес спрямовується на стимулювання творчої активності в набутті естетичного досвіду, інтересу до певного виду діяльності та емоційного прояву почуттів.

Сприймання учнями інтонаційно-образного змісту музики пов’язується з іншими засобами виразності – пластикою, танцем, співом, художнім мовленням і сценічною грою, що сприяє поліхудожньому вихованню підлітків. Музичні засоби підсилюють образні переживання, викликаючи візуальну образність спектаклю. Рольові ігри і творчі завдання є основними прийомами на інтерактивних заняттях. Вони сприяють розвитку аналітичного мислення, комунікативних навичок, відпрацюванню варіантів поведінки в сценічних умовах, вихованню розуміння позиції інших людей. М. Скрипник розробляючи визначення інтерактивних методів навчання, відзначає, що ця система способів діалогічної взаємодії суб’єктів навчання спрямована на осмислення діалогу [9, 32].

Визначені методи створюють сприятливі умови для взаємодії між учнями – діалогу (слухати партнерів та виявляти до них повагу; аргументувати власну думку; дискутувати і знаходити компроміси; керувати своїм емоційним станом), який спонукає до інтелектуального розвитку і самовизначення. З огляду на це можна запропонувати вправи та етюди на прояв різнохарактерних стосунків між персонажами, за допомогою яких виховується відчуття органічного зв’язку між партнерами. Діалог забезпечує обмін моральними та естетичними цінностями, стимулює художню діяльність учнів та процес пізнання театрального мистецтва ляльок. В загальному емоційне захоплення вихованців спільною діяльністю створює умови для формування творчих умінь.

Музичний театр ляльок є специфічним засобом спілкування і згуртування підлітків у єдиний колектив, спільною ознакою якого є зацікавленість даним видом мистецтва. Ефективність творчого процесу забезпечується позитивною налаштованістю учнів до музично-театральної діяльності, систематичним

підходом до проведення занять та засвоєння творчих умінь. Тому опанування історії театру ляльок, методики управління лялькою та ознайомлення із творчістю видатних митців сприяють інтелектуальному розвитку підлітків та розширюють світогляд.

Серед інтерактивних методів, значне місце належить спілкуванню з публікою. О. Комаровською відзначається, що публічні виступи слід розглядати як "входження" у мистецьке спілкування, яке зближує творців та глядачів, артистів та публіку [3, 4]. Зворотний зв'язок між партнерами, акторами і глядачами сприяє розширенню художніх умінь спілкування, зростанню комунікативної компетентності, усвідомленню і сприйманню високохудожніх ідей, зміні власної думки, якщо вона є помилковою. Все це формує особистісне естетичне ставлення до видів мистецтва.

Значну роль у формуванні навичок спілкування і взаємодії відіграє метод проектів. Базовими елементами даного методу є співпраця, міжособистісні стосунки та спілкування в групах, взаєморозуміння та взаємодія. Колективна творча співпраця у шкільному театрі ляльок виникає під час розігрування театралізованих діалогів, фрагментів спектаклю та окремих сцен. Кожен вид художньої діяльності має специфічні особливості, які забезпечують розвиток задатків особистості, створюють на заняттях і в сценічній творчості атмосферу зацікавленості. Проекти втілення художніх ідей реалізуються при виконанні самостійних творчих завдань: написати казку або мініатюру, відобразити їх пантомімічними засобами, створити мелодію до пісні, підготувати цікаву розповідь про творчість видатних лялькарів та проілюструвати її фото- і відеоматеріалами. Все це дозволяє учневі відчути себе у ролі творця, позначається на його особистісному інтелектуальному розвитку. Оволодіння засобами художнього мовлення, набуття музичних, танцювальних умінь сприяють накопиченню досвіду пізнання мистецтва та морально-естетичних стосунків між людьми, прагненню перенести їх у реальні життєві умови.

Застосування сугестивного методу підсилює емоціогенність навчально-виховного процесу, налаштовуючи на творчі дії. Педагогічна підтримка і оптимізм вчителя допомагає учням долати психічні бар'єри під час публічного виступу, підвищує працездатність і зміцнює впевненість учнів у власних силах. Прояв музикальності й гармонійності рухів потребує від виконавців розвинених не тільки технічних умінь, особливої акторської виразності в роботі з лялькою, а і водночас психологічного контролю своїх дій. Необхідними складовими даного методу є педагогічний вплив за допомогою оптимістичного настрою, інтонації, темпу і динаміки мовлення, виразності слова; створення емоціогенних ситуацій – захоплення, подиву, саморегуляції психологічного стану. Естетична емоційна насиченість музично-театральних занять дає змогу виявити себе в ролі різних персонажів, відчути здатність до самостійної творчості за наявності емоційного задоволення від інтерпретації художніх образів. Музично-театральна діяльність забезпечує виховання таких якостей у підлітків, як організованість, відповідальність, культура поведінки, свідоме управління власними емоціями. Створення позитивного мікроклімату в процесі колективної творчості, індивідуальної роботи з учнями над інтерпретацією творів та під час акторської гри – усе це збагачує досвід сприймання творів мистецтва, стимулює самостійний пошук у художньо-практичній діяльності.

Практика виховання показала, що для творчого розвитку особистості необхідне стимулювання самостійності вибору учнями видів художньої діяльності, які найбільше відповідають їхнім запитам. Під самостійністю розуміється здатність без сторонньої допомоги виконувати творчі завдання, оцінювати результати власних досягнень у творчій діяльності. На початковому етапі підліткам надається можливість для самостійної продуктивної творчості за часткової допомоги вчителя. Залежно від поставлених завдань увага спрямовується на художні форми спілкування, стимулювання активності в проведенні бесіди, розповіді, повідомлення або перегляду сценічного матеріалу та його аналізу. Враховуючи динаміку змін інтересів і запитів вихованців, учителем приймаються відповідні стратегічні рішення для організації самостійної пізнавальної діяльності учнів. Ним застосовуються альтернативні завдання, які відзначаються різноманітністю та рівнем складності, сприяють повному прояву особистісного естетичного бачення, саморозвитку в процесі відтворення лялькового образу та ілюстрування його характеру художніми засобами співу, танцю і художнього мовлення.

У процесі вирішення художніх практичних завдань учні не тільки пізнають мистецтво, визначають естетичну цінність творів, але й набувають умінь застосовувати набуті знання в інших видах навчальної діяльності. Відчуття відповідальності перед глядачами і партнерами спонукає учнів до самовдосконалення, з'ясування чинників – позитивних і негативних результатів виступу. Такий підхід сприяє вихованню здатності до самокритичного аналізу особистісних досягнень та певних недоліків у вирішенні творчих завдань. Водночас створення відповдних умов для оволодіння різноманітними видами художньої творчості та стимулювання учнів до саморозвитку формують аналітичні уміння, пробуджують творчу активність учнів на всіх етапах розвитку.

Таким чином, розглянуті методи і способи активізації творчого процесу забезпечують ефективність музично-театральної діяльності підлітків у шкільному театрі ляльок. Шкільний музичний театр ляльок як фактор формування творчих умінь підлітків, поєднує функції навчання й виховання, оволодіння виконавською майстерністю з різних видів художньої творчості. Залучення учнів до активної художньої

діяльності сприяє прояву внутрішніх творчих сил підлітків, накопиченню інтелектуального та художнього досвіду. Використання розглянутих основних методів активізації творчої діяльності дозволить успішно вирішити проблему системного підходу до організації процесу навчання в шкільному театрі ляльок, який спрямований на формування творчих умінь підлітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брушлинский А. В. К психологии творческого процесса / А. В. Брушлинский // Человек, творчество, наука. – М., 1967. – С. 13-65.
2. Кириченко О. М. Методика формування творчих умінь у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання з технічних дисциплін" / О. М. Кириченко. – Харків, 2004. – 20 с.
3. Комаровська О. Музика, театр, хореографія у позаурочний час : практичні поради з організації художньої діяльності школярів / О. Комаровська // Шкільний світ. – 2005. – № 32. – С. 1-24.
4. Кононко О. Л. Яке нам потрібне виховання / О. Л. Кононко // Дитина у кризовому соціумі: як її розуміти і виховувати. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
5. Кулюткин Ю. Н. Рефлексивная регуляция мыслительных действий / Ю. Н. Кулюткин // Психологические исследования интеллектуальной деятельности. – М. : МГУ, 1979. – С. 141-154.
6. Локарєва Г. В. Художньо-естетична інформація як педагогічна проблема / Г. В. Локарєва. – Запоріжжя : ЗДУ, 2001. – 254 с.
7. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька / О. П. Рудницька– Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
8. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності / О. Я. Савченко. – К. : Освіта, 1995. – 159 с.
9. Скрипник М. І. Інтерактивне навчання: основні поняття / М. І. Скрипник // Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. – С. 30-43.

УДК 792.25.001

ІМПРОВІЗАЦІЯ. ХУДОЖНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОШУКИ В ЇЇ РОЗВИТКУ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ВИДАТНИМИ ТЕАТРАЛЬНИМИ ПЕДАГОГАМИ

Петрик Т.Д., викладач

Запорізький національний університет

Система театральної освіти припускає вдосконалювання методів навчання, активізацію процесу освоєння знань, професійних навичок і вмінь. У числі багатьох методичних прийомів освоєння психотехніки актора – застосування імпровізації.

Ключові слова: імпровізація, сюжет, психологічний театр, вистава, драма, театральна педагогіка.

Петрик Т.Д. ИМПРОВИЗАЦИЯ. ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОИСКИ В ЕЕ РАЗВИТИИ И ПРИМЕНЕНИИ ВИДАЮЩИМИСЯ ТЕАТРАЛЬНЫМИ ПЕДАГОГАМИ / Запорожский национальный университет, Украина

Система театрального образования допускает усовершенствование методов обучения, активизацию процесса освоения знаний, профессиональных навыков и умений. В числе многих методических приемов освоения психотехники актера – применение импровизации

Ключевые слова: импровизация, сюжет, психологический театр, спектакль, драма, театральная педагогика

Petrik T.D. IMPROVISATION. ARTISTIC AND METHODICAL SEARCHES IN HER DEVELOPMENT AND APPLICATION BY GREAT THEATRICAL PEDAGOGU / Zaporizhzhya national University, Ukraine

The system of the theater education admits improvement methods of training, intensifying of the process of learning professional skills and abilites. Among the many methodical receptions development of psychotechniques of actor is use of improvisation.

Key words: improvisation, story, psychological theater, performance, drama, theatrical pedagogy

Актуальність. Сучасна система професійної освіти функціонує і розвивається в умовах, специфіку яких багато в чому визначають нові вимоги до підготовки фахівців. Від сучасного фахівця потрібна здатність